

2ο Πανελλήνιο Συνέδριο
Διαπολιτισμικής Ψυχολογίας

24-26 Απριλίου 2026
Πάτρα

Από την αναπτυξιακή αναπηρία στις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες σε διαπολιτισμικά συμφραζόμενα: Αφηγήσεις γονέων και επαγγελματιών

Βασίλης Παυλόπουλος¹
Αικατερίνη Γεωργαντή^{1,2}
Δήμητρα Κοντού¹
Ευφροσύνη-Στυλιανή Κυριακού¹
Ελευθερία Παυλίδη²
Νεκτάριος Γεωργαλής²

¹ Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο Αθηνών

² 9ο Ειδικό Δημοτικό Σχολείο Αθηνών

Περίληψη

Η παρούσα μελέτη διερευνά τους τρόπους με τους οποίους η αναπτυξιακή αναπηρία και οι συνακόλουθες ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες νοηματοδοτούνται, αξιολογούνται και πλαισιώνονται σε διαπολιτισμικά συμφραζόμενα, εστιάζοντας συγκριτικά στον λόγο γονέων παιδιών με αναπτυξιακή διαταραχή και ετερογενείς πολιτισμικές αναφορές, αφενός, και στον λόγο επαγγελματιών που εργάζονται στην εκπαίδευση και υποστήριξη των παιδιών αυτών, αφετέρου. Η έρευνα υιοθετεί ποιοτικό σχεδιασμό, βασισμένο σε εννέα ημιδομημένες συνεντεύξεις με γονείς και τρεις ομάδες εστίασης με επαγγελματίες. Στα δεδομένα εφαρμόστηκε Αναστοχαστική Θεματική Ανάλυση, σε συγκριτικό και διαλογικό πλαίσιο. Τα αποτελέσματα οργανώνονται γύρω από τέσσερις συγκριτικούς θεματικούς άξονες: (α) Νοηματοδότηση της αναπτυξιακής αναπηρίας και των ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών, (β) εννοιοδότηση και δείκτες της «προόδου», (γ) ρόλος της διαπολιτισμικότητας στις διαδικασίες κατανόησης και αξιολόγησης, και (δ) συνεργασία και λήψη αποφάσεων. Διαπιστώθηκε ότι οι γονείς τείνουν να νοηματοδοτούν την αναπτυξιακή αναπηρία ως βιωμένη, καθημερινή και σχεσιακή εμπειρία, δίνοντας έμφαση σε μικρές αλλαγές και μορφές αυτονομίας, ενώ οι επαγγελματίες αναφέρονται κυρίως στις ειδικές εκπαιδευτικές ανάγκες ως αντικείμενο αξιολόγησης και θεσμικής απόφασης. Η διαπολιτισμικότητα εμφανίζεται ως σιωπηρό υπόστρωμα εμπειρίας στον λόγο των γονέων και ως ρητά ονοματισμένος παράγοντας πολυπλοκότητας στον λόγο των επαγγελματιών. Η μελέτη αναδεικνύει την ύπαρξη ασύμμετρων αλλά αλληλεξαρτώμενων τρόπων νοηματοδότησης της αναπτυξιακής αναπηρίας και των συνακόλουθων ειδικών εκπαιδευτικών αναγκών στα διαπολιτισμικά συμφραζόμενα του σύγχρονου ελληνικού σχολείου και αναδεικνύει τη σημασία για πολιτισμικά ευαίσθητες και διαλογικές προσεγγίσεις στη συνεργασία μεταξύ θεσμών της πολιτείας και οικογενειών με ποικίλα πολιτισμικά υπόβαθρα.

Σκοπιμότητα της έρευνας

- ✓ Επιχειρεί να καλύψει ένα κενό στη βιβλιογραφία σχετικά με τη μελέτη της αναπηρίας **ως κοινωνικής και πολιτικής συνθήκης**, η οποία μετασχηματίζεται μέσα από το μεταναστευτικό βίωμα.
- ✓ Αναδεικνύει τη «**θεσμική αορατότητα**» των μαθητών με προσφυγικό υπόβαθρο που συχνά αποκλείονται από την επίσημη αναγνώριση Ειδικών Εκπαιδευτικών Αναγκών λόγω της πολυπλοκότητας του γλωσσικού και πολιτισμικού τους προφίλ.
- ✓ Επισημαίνει την ανάγκη **επαναπροσδιορισμού των υποστηρικτικών πλαισίων**, ώστε να συμπεριλαμβάνουν τη διασταύρωση της αναπηρίας με τη φτώχεια και τον κοινωνικό αποκλεισμό, προωθώντας την κοινωνική δικαιοσύνη.
- ✓ Προσφέρει κρίσιμα δεδομένα για τη **χάραξη πολιτικών** που θα υπερβαίνουν το εξεταστικοκεντρικό μοντέλο, εστιάζοντας στις πραγματικές ανάγκες των οικογενειών σε καθεστώς επισφαλούς κινητικότητας.

2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διαπολιτισμικής Ψυχολογίας

24-26 Απριλίου 2026
Πάτρα

Θεωρητικό πλαίσιο

Πολιτισμός και αναπτυξιακή αναπηρία

- Ο πολιτισμός λειτουργεί ως **πλαίσιο κοινών νοημάτων** μέσα από το οποίο τα άτομα ερμηνεύουν την πραγματικότητα, προσφέροντας μοντέλα για την αιτιολογία και την πρόγνωση της αναπηρίας (Kleinman, 1980).
- Η **πολιτισμική απόσταση** ρυθμίζει την αποδοχή του δυτικού βιοϊατρικού προτύπου έναντι παραδοσιακών ερμηνειών, οι οποίες προσεγγίζουν την αναπτυξιακή αναπηρία μέσα από πνευματικά ή θρησκευτικά πλαίσια (Norbury & Sparks, 2013).
- Σύμφωνα με το **πολιτισμικό μοντέλο**, η αναπτυξιακή αναπηρία νοείται ως πολιτισμική εμπειρία που απαιτεί την αλλαγή των κοινωνικών αντιλήψεων και πρακτικών, παρά ως ιατρικό πρόβλημα (Twardowski, 2022).
- Στη σύγχρονη βιβλιογραφία, η αναπτυξιακή αναπηρία παρομοιάζεται με τη διαδικασία της επιπολιτισμοποίησης, καθώς το παιδί καλείται να ενταχθεί σε έναν κόσμο που **δεν είναι σχεδιασμένος για τις δικές του ανάγκες** (Cresswell & Cage, 2019).

Διαθεματικότητα και αναπτυξιακή αναπηρία

- Η προσέγγιση της **διαθεματικότητας** (intersectionality) αποκαλύπτει πώς η αναπηρία δεν βιώνεται μεμονωμένα, αλλά αλληλεπιδρά με άλλες ευάλωτες ταυτότητες (φύλο, κοινωνική τάξη, γλώσσα) παράγοντας σύνθετες μορφές καταπίεσης και αποκλεισμού (Annamma et al., 2013).
- Η σύνδεση του πολιτισμικού υπόβαθρου με το μειονοτικό status και τη φτώχεια εξηγεί γιατί οι εκπαιδευτικές και θεραπευτικές παρεμβάσεις συχνά **ακυρώνονται** από τις δυσμενείς υλικές συνθήκες διαβίωσης (Mallipeddi & VanDaalen, 2022).
- Η θεωρία των βιο-οικολογικών συστημάτων (Bronfenbrenner, 2004) επιτρέπει την κατανόηση της αναπτυξιακής αναπηρίας ως αποτέλεσμα αλληλεπίδρασης ανάμεσα στο **μικροσύστημα** (οικογενειακή δυναμική), το **μεσοσύστημα** (σχέσεις οικογένειας-σχολείου, διερμηνεία) και το **μακροσύστημα** (νομοθεσία, κρατική πρόνοια).

2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διαπολιτισμικής Ψυχολογίας

24-26 Απριλίου 2026
Πάτρα

Το έργο REMIND

Ταυτότητα του έργου

- Το έργο “REfugee and MIgrant childreN with Disabilities” (REMIND) αποσκοπεί να διερευνήσει την **ορατότητα** των μαθητών με ποικίλα πολιτισμικά υπόβαθρα και αναπτυξιακή αναπηρία/ΕΕΑ στην ελληνική πραγματικότητα.
- Ο χαρακτήρας του έργου είναι **διαθεματικός, διερευνητικός και πολυτροπικός**:
 - ✓ Εξετάζει την **πολλαπλή ευαλωτότητα** λόγω της αναπηρίας, του πολιτισμικού υπόβαθρου, του μειονοτικού status, της φτώχειας και του φύλου.
 - ✓ Αντλεί πληροφορίες από διαφορετικές **πηγές** (γονείς, επαγγελματίες) με **ποιοτικές τεχνικές** (ημιδομημένες συνεντεύξεις, ομάδες εστίασης).
 - ✓ Σχεδιάζει και υλοποιεί μία **παρέμβαση** για τη σχολική ένταξη των μαθητών με ποικίλα πολιτισμικά υπόβαθρα και αναπτυξιακή αναπηρία/ΕΕΑ.
 - ✓ Καθοδηγείται από τις αρχές της **δεοντολογίας**, της **συνηγορίας** και της **κοινωνικής δικαιοσύνης** (Sadavoy & Zube, 2021).

REMIND για γονείς

- Πώς **νοηματοδοτούν** οι γονείς την αναπτυξιακή αναπηρία του παιδιού τους μέσα από το δικό τους πολιτισμικό υπόβαθρο; Ποιες **ερμηνείες** (βιολογικές, μεταφυσικές ή/και άλλες) επιστρατεύουν για να κατανοήσουν τη νευροδιαφορετικότητά του;
- Πώς συνδέονται οι πολιτισμικές νοηματοδοτήσεις με την **αποδοχή** του παιδιού από την οικογένεια και τη **διαχείριση** της καθημερινότητας της αναπηρίας; Ποιες είναι οι **προσδοκίες** των γονέων για την κοινωνική ένταξη του παιδιού;
- Πώς διαμορφώνονται οι σχέσεις της οικογένειας με το **εκπαιδευτικό** και το ευρύτερο υποστηρικτικό **θεσμικό πλαίσιο**;

REMIND για επαγγελματίες

- Πώς αποτυπώνεται η **εμπειρία** των επαγγελματιών στον χώρο της εκπαίδευσης από την εργασία με παιδιά με αναπτυξιακή αναπηρία/ΕΕΑ και ποικίλο πολιτισμικό υπόβαθρο; Ποιες οι κυριότερες **προκλήσεις** που αντιμετωπίζουν;
- Ποιο είναι το **θεσμικό πλαίσιο** και το άμεσο **εργασιακό περιβάλλον** στο οποίο καλούνται να λειτουργήσουν οι επαγγελματίες και οι μαθητές;
- Ποιες **στρατηγικές/καλές πρακτικές** αναπτύσσουν οι επαγγελματίες ώστε να γεφυρώσουν την πολιτισμική απόσταση και να αποκαταστήσουν την επικοινωνία με τα παιδιά αυτά και τους γονείς τους;

2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διαπολιτισμικής Ψυχολογίας

24-26 Απριλίου 2026
Πάτρα

Μέθοδος

REMIND για γονείς

9 ημιδομημένες συνεντεύξεις με γονείς παιδιών με αναπτυξιακή διαταραχή/ΕΕΑ:

Χώρα	Στοιχεία γονέα					Στοιχεία παιδιού		
	Φύλο	Ηλικία	Επάγγελμα	Εκπ/ση	Διαμονή	Διάγνωση	Φύλο	Ηλικία
Γεωργία	Γ	40	Οικιακά	Γ/βάθμια		ΔΑΦ	Κ	8,5
Ουκρανία	Γ	46	Λογίστρια	Γ/βάθμια	4 έτη	ΔΑΦ/ΝΚ	Α	13,5
Νιγηρία	Γ	37	Οικιακά		15 έτη	ΔΑΦ/ΝΚ	Α	8,0
Ινδία	Α	45	Διανομέας φαγητού	Λύκειο	25 έτη	ΔΑΦ/ΝΚ	Α	10,0
Αλβανία	Α	47	Διανομέας φαγητού	Λύκειο		ΝΚ	Κ	13,0
Φιλιππίνες	Γ	44	Οικιακή βοηθός	Γ/βάθμια	18 έτη	ΔΑΦ/ΝΚ	Α	10,5
Αίγυπτος	Α	52	Ιδιωτικός υπάλληλος	Λύκειο	23 έτη	ΝΙ/ΝΚ	Α	13,0
Κένυα	Α	52	Υπεύθ. κουζίνας ξενοδοχείου	Λύκειο	20 έτη	ΔΑΦ	Α	16,0
Ρωσία	Γ	58	Άνεργη	Λύκειο	45 έτη	ΔΑΦ	Α	17,0

Α: Άντρας/Αγόρι. **Γ:** Γυναίκα. **Κ:** Κορίτσι. **ΔΑΦ:** Διαταραχή Αυτιστικού Φάσματος. **ΝΚ:** Νοητική Καθυστέρηση. **ΝΙ:** Νευροϊνωμάτωση.

REMIND για επαγγελματίες

4 ομάδες εστίασης με 18 επαγγελματίες στον χώρο της ειδικής αγωγής:

α/α	Φύλο		Ηλικία (έτη)	Ειδικότητα			Επίπεδο Εκπαίδευσης				Εμπειρία (έτη)
	Α	Γ		ΕΚ	ΨΚ	ΘΕ	ΠΤ	ΜΠΤ	ΥΔ	ΔΡ	
1	2	3	42,8	2	3	-	-	5	1	-	15,1
2	-	4	49,7	1	2	1	-	4	-	-	20,3
3	3	2	50,6	2	3	-	-	1	2	2	23,8
4	-	4	38,0	1	1	2	1	2	-	1	13,5
Σύνολο	5	13	45,2	6	9	3	1	11	3	3	18,2

Α: Άντρας. **Γ:** Γυναίκα. **ΕΚ:** Εκπαιδευτικός. **ΨΚ:** Ψυχολόγος, Κοινωνικός Λειτουργός. **ΘΕ:** Λογοπεδικός, Εργοθεραπευτής.
ΠΤ: Πτυχίο, **ΜΠΤ:** Μεταπτυχιακό δίπλωμα. **ΥΔ:** Υποψ. Διδάκτωρ, **ΔΡ:** Διδάκτωρ.

Αναλυτική προσέγγιση

- Η έρευνα υιοθετεί την **αναστοχαστική θεματική ανάλυση**, η οποία αναγνωρίζει την ενεργή συμμετοχή του ερευνητή/της ερευνήτριας στη δημιουργία νοήματος και την υποκειμενικότητα ως πηγή γνώσης (Braun & Clarke, 2019).
- Η μέθοδος αυτή κρίθηκε ως η πλέον κατάλληλη καθώς επιτρέπει να αναδειχθούν **λανθάνοντα πολιτισμικά πρότυπα** και **διαθεματικές διαδρομές** μέσα από τον εξαντλητικό αναστοχαστικό σχολιασμό του παραγόμενου λόγου.
- Η ανάλυση κινήθηκε από την **κωδικοποίηση** των βιωμένων εμπειριών στη **σύνθεση** ευρύτερων θεμάτων, διασφαλίζοντας την εγκυρότητα μέσω της διαρκούς **σύγκρισης** των δεδομένων και της **αναστοχαστικής** ημερολογιακής καταγραφής.

2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διαπολιτισμικής Ψυχολογίας

24-26 Απριλίου 2026
Πάτρα

Αποτελέσματα

Θέματα και υποθέματα της ανάλυσης των συνεντεύξεων με γονείς

1. Πολιτισμικό υπόβαθρο και νοηματοδότηση	1.1. Η αναπηρία μεταξύ μεταφυσικής και επιστήμης	1.2. Η μεταβολή του στίγματος	1.3. Η θρησκεία ως εργαλείο διαχείρισης
2. Μεταναστευτική συνθήκη και δομικά εμπόδια	2.1. Νομική και κοινωνική επισφάλεια	2.2. Διακρατική οικογένεια και απουσία δικτύου	2.3. Το γλωσσικό φράγμα
3. Κοινωνικο-οικονομική πραγματικότητα και διαχείριση	3.1. Η οικονομική βάση της φροντίδας	3.2. Καθημερινότητα της ανάγκης	
4. Ενδο-οικογενειακές δυναμικές και μέλλον	4.1. Η διαμάχη για την αυτονομία	4.2. Γονική αντοχή και ρόλοι	4.3. Η αγωνία για το μέλλον

Remind για γονείς: Νοηματοδότηση της αναπηρίας

- Η αναπηρία συχνά ερμηνεύεται ως **μεταφυσικό γεγονός**. Η απόδοση σε «κακά πνεύματα» ή «μάγια» κυριαρχεί σε πολιτισμούς με υψηλή απόσταση από το δυτικό πλαίσιο.
- Η **θρησκευτική πίστη** λειτουργεί ως κεντρικός άξονας αποδοχής, μετατρέποντας την αναπηρία σε «θέλημα θεού» που απαιτεί υπομονή.
- Το **κοινωνικό στίγμα** στη χώρα καταγωγής περιγράφεται ως απειλή. Όροι όπως «τρελός» ή «χαζός» οδηγούν σε κοινωνική απομόνωση...
- ...ενώ σε ευρωπαϊκά πλαίσια η νοηματοδότηση προσεγγίζει το **ιατρικό-κοινωνικό μοντέλο**, αναγνωρίζοντας τη «διαφορετικότητα» του παιδιού.

Remind για γονείς: Νοηματοδότηση της αναπηρίας

In Nigeria, the belief is evil... It's... you have problem with the brain. (Σ3, Νιγηρία)

Τίποτα. Τι να κάνουνε. Ο Θεός. Ο Θεός θα κάνει καλύτερο. Αυτό. (Σ4, Ινδία)

They think the kids like that is mentally ill, like crazy... back home in the Philippines they are not open. (Σ6, Φιλιππίνες)

Εξηγούμε ότι έχει δυσκολίες... είναι διαφορετική. Όπως κάθε παιδί θεωρώ εγώ. (Σ1, Γεωργία)

Remind για γονείς: Δομικά εμπόδια και επισφάλεια

- Η **έλλειψη νομιμοποιητικών εγγράφων** αποτελεί εμπόδιο για την πρόσβαση σε προνοιακά επιδόματα, ενισχύοντας τη διαθεματική ευαλωτότητα.
- Η **εργασιακή εξάντληση** των γονέων σε επισφαλείς θέσεις περιορίζει δραστικά τον χρόνο για θεραπευτική υποστήριξη.
- Η **απουσία υποστηρικτικού δικτύου** (συγγενών/γιαγιάς) στην Ελλάδα οδηγεί σε μητρική εξάντληση και εγκλωβισμό.
- Το **γλωσσικό φράγμα** συχνά οδηγεί σε αναγκαστική επιλογή μίας γλώσσας, αποκόπτοντας το παιδί από την πολιτισμική του ταυτότητα.

Remind για γονείς: Δομικά εμπόδια και επισφάλεια

*No, I cannot take ΚΕΠΑ because of the documents...
But if it's asylum, it's possible. (Σ3, Νιγηρία)*

*Δουλεύω κάθε μέρα... 10 ώρες... Wolt και Efood. Πρέπει να είμαι
και εγώ με τα παιδιά (Σ5, Αλβανία)*

*Δεν έχω κανέναν εδώ συγγενή... επειδή είμαι μόνη μου τώρα,
δεν μπορώ να κάνω πολλά πράγματα. (Σ1, Γεωργία)*

*Μας είχαν πει να διαλέξουμε μία γλώσσα και διαλέξαμε
τα ελληνικά. (Σ8, Κένυα)*

Remind για γονείς: Ο πολιτισμός ως πόρος

- Η **θρησκευτική πρακτική** λειτουργεί ως μηχανισμός συναισθηματικής ρύθμισης για το παιδί και την οικογένεια.
- Η συλλογική γνώση της ευρύτερης οικογένειας στην πατρίδα παρέχει **πρακτικές λύσεις** και καθοδήγηση σε θέματα αυτονομίας (π.χ. εκπαίδευση τουαλέτας).
- Η πρόσβαση στην πληροφορία μέσω **διαδικτύου** επιτρέπει στους γονείς να εκσυγχρονίσουν τις αντιλήψεις τους και να ενημερώσουν τους συγγενείς στη χώρα καταγωγής, μειώνοντας το στίγμα.
- Ο πολιτισμός προσφέρει **πνευματικό καταφύγιο** και **αίσθηση ανήκειν** που ενισχύει την ψυχική ανθεκτικότητα των γονέων απέναντι στις δυσκολίες της μετανάστευσης και της αναπηρίας.

Remind για γονείς: Ο πολιτισμός ως πόρος

When we are praying... even if he is crying... he comes and sits and stops crying. (Σ6, Φιλιππίνες)

In Nigeria, they helped me... They helped me to stop pumpers. (Σ3, Νιγηρία)

Έχει αλλάξει αυτό από το Ιντερνέτ... η μάνα μου μπαίνει, ψάχνει, το βλέπει. (Σ7, Αίγυπτος)

Η μητέρα μου, ο αδερφός μου, η αδερφή μου, τον αποδέχονται. Περάσαμε δύο μήνες μαζί. Στη Νιγηρία με βοήθησαν. (Σ3, Νιγηρία)

Remind για γονείς: Διαπολιτισμική προσαρμογή

- Οι στρατηγικές της **αφομοίωσης** ή της **εναρμόνισης** υιοθετούνται από γονείς που επιδιώκουν τον συγχρονισμό με το ελληνικό σύστημα για το καλό του παιδιού.
- Η μετανάστευση νοηματοδοτείται ως «**θυσία**» ή «**λύση**» για την πρόσβαση σε δωρεάν ειδική αγωγή που δεν υπάρχει στη χώρα καταγωγής.
- Η απόκτηση της **ιθαγένειας** αντιμετωπίζεται ως «ασπίδα προστασίας» για το μέλλον του παιδιού μετά την ενηλικίωση.
- Η προσαρμογή περιλαμβάνει τη διαπραγμάτευση των **έμφυλων ρόλων**, με τους πατέρες συχνά να πιέζουν για την αυτονομία του παιδιού στην κοινότητα, σε αντίθεση με τη μητρική υπερπροστασία.

Remind για γονείς: Διαπολιτισμική προσαρμογή

*Πάμε εδώ με ρυθμό... ό,τι μας έχουνε πει, φερόμαστε έτσι.
(Σ1, Γεωργία)*

*Εγώ γύρισα πάλι για τον Αχμέντ... Εκεί στην Αίγυπτο
τα σχολεία δεν είναι δωρεάν. (Σ7, Αίγυπτος)*

*Κάνω μάθημα για να πάρω τα ιθαγένεια... να έχει
για τον Αχμέντ έξω. (Σ7, Αίγυπτος)*

*Το μόνο φταίξιμο στη γυναίκα μου είναι ότι δεν την αφήνει ... Συμφωνώ και εγώ,
αλλά αυτή έχει το πιο εύκολο να τα κάνει μόνη της όλα. (Σ5, Αλβανία)*

Θέματα και υποθέματα της ανάλυσης των ομάδων εστίασης με επαγγελματίες

1. Μετανάστευση vs. προσφυγιά	1.1. Παραίτηση και αποξένωση	1.2. Επένδυση στη γνώση	
2. Μεθοδολογικά αδιέξοδα και διαγνωστική σύγχυση	2.1. Ακαταλληλότητα σταθμισμένων τεστ	2.2. Δυσκολία διαφοροδιάγνωσης	
3. Πολιτισμικές νοηματοδοτήσεις και στίγμα	3.1. Μεταφυσικές ερμηνείες	3.2. Φόβος διάκρισης	
4. Συστημική κατάρρευση και πόροι πρώτης ανάγκης	4.1. Η κρίση της διερμηνείας	4.2. Βιοποριστικές ανάγκες vs. θεραπεία	
5. Το τραύμα ως αόρατο εμπόδιο	5.1. Εμπόλεμη συνθήκη και μάθηση	5.2. Ασυνόδευτοι ανήλικοι	
6. Προτάσεις και καλές πρακτικές	6.1. Μικρή κλίμακα και δικτύωση	6.2. Εναλλακτικά μέσα	6.3. Νομοθετική αλλαγή

Remind για επαγγελματίες: Προκλήσεις και διαχείριση

- Κυρίαρχη πρόκληση αποτελεί η πολιτισμική μεροληψία των δυτικών **διαγνωστικών εργαλείων**, τα οποία κρίνονται ακατάλληλα για πολύγλωσσους μαθητές.
- Η συστημική κατάρρευση της **διερμηνείας** καθιστά τη διάγνωση επισφαλή και οδηγεί σε λύσεις ανάγκης (π.χ. συγγενείς ως διερμηνείς).
- Οι επαγγελματίες διαχειρίζονται τη νοοτροπία **προσωρινότητας και μετάβασης** των προσφύγων, η οποία συχνά εμποδίζει τη μαθησιακή επένδυση.
- Η διαχείριση περιλαμβάνει την υιοθέτηση της **πολιτισμικής ταπεινότητας**, όπου ο ειδικός αποδέχεται την αλήθεια του γονέα (π.χ. μεταφυσικές ερμηνείες) για να χτίσει σχέση εμπιστοσύνης.

Remind για επαγγελματίες: Προκλήσεις και διαχείριση

«Απαγορεύεται να χρησιμοποιήσουμε τεστ που χρησιμοποιούμε στα μονόγλωσσα... τα εργαλεία είναι δυτικού τύπου. (Γιάννης, ΟΕ3)

Είναι το μεγαλύτερο εμπόδιο... έχει σταματήσει η παροχή από τη ΜΕΤΑδραση (Λία, ΟΕ1)

Επειδή η οικογένεια δεν είχε σκοπό να μείνει εδώ. Ήταν transit... το μυαλό της ήταν πώς θα φύγει. (Φένη, ΟΕ3)

Αποδέχομαι, το ακούω... γιατί αυτή είναι η αλήθεια του. (Ελευθερία, ΟΕ1)

Remind για επαγγελματίες: Διαφοροποίηση ανά ειδικότητα και εργασιακό πλαίσιο

- Οι επαγγελματίες **στα ΚΕΔΑΣΥ** βιώνουν έντονο άγχος για την εγκυρότητα της διάγνωσης λόγω έλλειψης σταθμισμένων εργαλείων για πολύγλωσσους μαθητές, νιώθοντας συχνά «ακάλυπτοι» από τον νόμο 3699/2008.
- Οι εκπαιδευτικοί **στα σχολεία** εστιάζουν στην καθημερινότητα της τάξης και στην απογοήτευση από τη συνθήκη προσωρινότητας, περιγράφοντας μαθητές που οδηγούνται στην παραίτηση καθώς η οικογένεια δεν επενδύει στη γλώσσα εφόσον περιμένει τη μετεγκατάσταση.
- Οι επαγγελματίες **σε ΜΚΟ και δομές** υιοθετούν μια οπτική ανθρωποκεντρική και παρεμβατική, συνδέοντας την αναπηρία με την οικονομική εξαθλίωση και την ανάγκη για μικρής κλίμακας παρέμβασης μέσω της διαχείρισης περιπτώσεων.

Remind για επαγγελματίες: Διαφοροποίηση ανά ειδικότητα και εργασιακό πλαίσιο

Δεν ξέρεις ποιο κομμάτι είναι η δυσκολία η αναπτυξιακή... και ποιο κομμάτι οφείλεται στη διγλωσσία. (Ευγενία, ΟΕ2)

Αντιμετωπίζουν πάρα πολύ έντονο αυτό το στοιχείο της παραίτησης. Είναι αυτό που λέμε... οι "γλάστρες της τάξης" (Χαρά, ΟΕ1)

Το ΚΕΠΑ δεν πάει για τις θεραπείες του παιδιού. Πάει για να συντηρηθεί η οικογένεια. (Μαργαρίτα, ΟΕ4)

Γονείς vs. επαγγελματίες: Σύγκρουση αφηγήσεων

- **Δομική** σύγκρουση μεταξύ της «μεταφυσικής/θρησκευτικής» αφήγησης των γονέων και της «τεχνικής/ιατρικής» αφήγησης των επαγγελματιών, που συχνά οδηγεί σε παρεξηγήσεις.
- Οι γονείς εστιάζουν στις **υλικές ανάγκες** (ρούχα, παπούτσια), ενώ οι επαγγελματίες πιέζουν για **θεραπευτικούς στόχους** που είναι ανέφικτοι σε συνθήκες φτώχειας.
- Οι επαγγελματίες βλέπουν το **τραύμα** του πολέμου πίσω από τη συμπεριφορά, ενώ οι γονείς μπορεί να το κωδικοποιούν ως «πείσμα» ή «κακιά στιγμή».
- Η **γλώσσα** προσεγγίζεται ως εμπόδιο από τους επαγγελματίες, αλλά ως ταυτότητα από τους γονείς, γι' αυτό οι οδηγίες για διακοπή της μητρικής γλώσσας βιώνονται ως «αποκοπή από τις ρίζες».

Γονείς vs. επαγγελματίες: Σύγκρουση αφηγήσεων

Η μαμά νομίζει ότι τους έχουνε κάνει μάγια... θεωρεί ότι το παιδί έχει speech delay γιατί του έχουν κάνει βουντού. (Κατερίνα, ΟΕ2)

Το ΚΕΠΑ δεν πάει για τις θεραπείες... πάει για να συντηρηθεί η οικογένεια. (Μαργαρίτα, ΟΕ4)

Πώς να ξεχωρίσεις τι είναι κατάθλιψη κλινική και τι είναι μια δυσκολία επειδή έχουν περάσει όλα αυτά τα τραυματικά γεγονότα. (Ευγενία, ΟΕ2)

Σταματήστε τώρα να μιλάτε τη γλώσσα του σπιτιού... είναι σαν να του κόβει το γάλα. (Λαμπριάνα, ΟΕ2)

Γονείς vs. επαγγελματίες: Σημεία σύγκλισης

- Κοινό τόπο αποτελεί ο φόβος του **κοινωνικού στίγματος** και της διάκρισης, με τις δύο πλευρές να αναγνωρίζουν ότι η αναπηρία επιδεινώνει τη μειονοτική θέση της οικογένειας.
- Τόσο οι γονείς όσο και οι επαγγελματίες επενδύουν στην **προσωπική σχέση** και την **ενσυναίσθηση** πέρα από τα τυπικά πρωτόκολλα.
- Και οι δύο πλευρές αναγνωρίζουν την **ανεπάρκεια των κρατικών δομών** και βιώνουν ματαιώσεις (π.χ. μακρές λίστες αναμονής, έλλειψη εξειδικευμένης υποστήριξης).
- Οι επαγγελματίες αναγνωρίζουν και σέβονται τη **σιωπηλή αξιοπρέπεια** των γονέων που δεν διεκδικούν, ενώ οι γονείς εκτιμούν τους ειδικούς που «βλέπουν» την ανάγκη τους χωρίς να τους κρίνουν.

Γονείς vs. επαγγελματίες: Σημεία σύγκλισης

Το να εισηγηθούμε το ειδικό σχολείο το βλέπουν σαν καταδίκη επειδή είναι διαφορετικοί. (Ευγενία, ΟΕ2)

Είμαστε πολύ καλά. Όταν είναι να φύγω, θα κλαίω... Εδώ νιώθω...πώς το λένε; Ασφαλισμένοι είμαστε. Μία ασφάλεια. (Σ2, Ουκρανία)
Πιο πολύ διαισθητικά κινούμαι... αυτό που παρακινεί είναι η ανθρωπιά. (Κατερίνα, ΟΕ3)

Όταν εμείς θα τελειώσουμε, τι θα κάνουμε τον Ντμίτρι; Τι υπάρχει;... Πάλι στους ψυχολόγους θα τρέξουμε; Καμία αίσθηση. (Σ9, Ρωσία)
Λείπει πάρα πολύ η παροχή μιας υπηρεσίας πρόωρης παρέμβασης δωρεάν. (Μαργαρίτα, ΟΕ4)

Θα έρθει παιδάκι με σκισμένες κάλτσες... δεν θα ζητήσει ποτέ η μαμά βοήθεια και είναι κάτι που δεν ξέρουμε ακριβώς πώς να το προσεγγίσουμε. (Γεωργία, ΟΕ4)

2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διαπολιτισμικής Ψυχολογίας

24-26 Απριλίου 2026
Πάτρα

Συμπεράσματα

Διαθεματικές τομές της αναπτυξιακής αναπηρίας: Πολιτισμικό υπόβαθρο, μειονοτικό status, φτώχεια

- Η διαθεματικότητα δεν είναι απλή πρόσθεση επιμέρους δυσκολιών, αλλά **δυναμική αλληλεπίδραση** ευάλωτων ταυτοτήτων που διασταυρώνονται δημιουργώντας «νεκρά σημεία» στο σύστημα πρόνοιας. Έτσι, η αναπηρία μετατρέπεται από ιατρική κατάσταση σε βαθύτατα **πολιτική και κοινωνική συνθήκη** (Annamma et al., 2013).
- Το **καθεστώς προσωρινότητας** λειτουργεί ως καταλύτης που ακυρώνει την επένδυση στην αποκατάσταση λόγω της προσδοκίας για μετεγκατάσταση των μετακινούμενων ομάδων. Σε αυτό το πλαίσιο, η πολιτισμική ερμηνεία (π.χ. «κακά πνεύματα») προσφέρει ένα εναλλακτικό **μοντέλο νοηματοδότησης** που προστατεύει την οικογένεια από το δυτικό στίγμα της «παθολογίας» (Norbury & Sparks, 2013).
- Η οικονομική ένδεια (ταξική διάσταση) μετασχηματίζει τις κρατικές παροχές αναπηρίας από θεραπευτικούς πόρους σε εργαλεία βιοπορισμού. Τελικά, ο πολιτισμός δεν δρα απομονωμένα, αλλά ως **φίλτρο διαχείρισης της μειονοτικής επισφάλειας**.

Διασύνδεση των επιπέδων ανάλυσης: Από τους θεσμούς στα υποκείμενα

- Η ανάλυση με το βιο-οικοσυστημικό μοντέλο (Bronfenbrenner, 2004) αναδεικνύει πώς οι δυσλειτουργίες στο **μακροσύστημα** (Ν. 3699/2008) ρυθμίζουν την καθημερινότητα στο **μικροσύστημα** της οικογένειας διαμέσου του **μεσοσυστήματος** (π.χ. κατάρρευση της διερμηνείας).
- Η έλλειψη νομικής ορατότητας για τους πολύγλωσσους μαθητές δημιουργεί **κενά** που οι επαγγελματίες καλούνται να καλύψουν με «προσωπικό ζήλο». Η απουσία θεσμικής διαμεσολάβησης αναγκάζει τους ειδικούς να καταφεύγουν σε **λύσεις ανάγκης**, οι οποίες περιπλέκουν τη συνεργασία και ενισχύουν την επιφυλακτικότητα των γονέων.
- Τελικά, η διασύνδεση των επιπέδων ανάλυσης συντελείται με τον διαμεσολαβητικό ρόλο των επαγγελματιών. Η υιοθέτηση της **πολιτισμικής ταπεινότητας** (Foronda et al., 2016) επιτρέπει την υπέρβαση του θεσμικού πλαισίου στο μικρο-επίπεδο της ανθρώπινης επαφής αναζητώντας κοινά σημεία εκτοπισμού και ανθρωπιάς.

Καλές πρακτικές και προοπτικές

- Δημιουργία **διεπιστημονικών ομάδων παρέμβασης** σε τοπικό επίπεδο για γεφύρωση του χάσματος επικοινωνίας (Bhatti et al., 2024).
- Αξιοποίηση της **μουσικής** και της **τέχνης** ως «παγκόσμιας γλώσσας» επικοινωνίας όταν το γλωσσικό φράγμα είναι ανυπέρβλητο (Kang & Lee, 2025).
- Ανάπτυξη εμπειρικά τεκμηριωμένων **ψυχομετρικών εργαλείων** για την υποδοχή και αξιολόγηση των παιδιών με ποικίλο πολιτισμικό υπόβαθρο και αναπτυξιακή αναπηρία (Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας, 2019).
- Επαναφορά και θεσμοθέτηση της επίσημης **διερμηνείας** ως απαραίτητης προϋπόθεσης για κάθε διαγνωστική και υποστηρικτική πράξη (Alexander et al., 2004).
- Διεξαγωγή συγκριτικών μελετών για την ανάδειξη **ειδικών πολιτισμικών αναγκών**, αποφεύγοντας τη αυθαίρετη γενίκευση του «μεταναστευτικού προφίλ».

2ο Πανελλήνιο Συνέδριο Διαπολιτισμικής Ψυχολογίας

24-26 Απριλίου 2026
Πάτρα

Ευχαριστώ για την προσοχή σας!

vpravlop@psych.uoa.gr

Βιβλιογραφία

- Alexander, C., Edwards, R. & Temple, B., with Kanani, U., Liu, Z., Miah, M. & Sam, A. (2004). *Accessing services with interpreters: User views*. Joseph Rowntree Foundation/York Publishing Services.
- Annamma, S. A., Connor, D., & Ferri, B. (2013). Dis/ability critical race studies (DisCrit): Theorizing at the intersections of race and dis/ability. *Race Ethnicity and Education*, 16(1), 1–31. <https://doi.org/10.1080/13613324.2012.730511>
- Bhatti, G., Levinson, M., Simmons, B. (2024). Doubly-disadvantaged or even hidden away: The situation of migrant and refugee children with special educational needs and disabilities. In N. Hammarén, B. Ivemark, & L. Stretmo (Eds.), *Migrant youth, schooling and identity. Young people and learning processes in school and everyday life* (pp. pp 127–141). Springer, Cham. https://doi.org/10.1007/978-3-031-63345-4_9
- Braun, V., & Clarke, V. (2019). Reflecting on reflexive thematic analysis. *Qualitative Research in Sport, Exercise and Health*, 11(4), 589–597. <https://doi.org/10.1080/2159676X.2019.1628806>
- Bronfenbrenner, U. (2004). *Making human beings human: Bioecological perspectives on human development*. Sage Publications.
- Cresswell, L., & Cage, E. (2019). 'Who am I?': An exploratory study of the relationships between identity, acculturation and mental health in autistic adolescents. *Journal of Autism and Developmental Disorders*, 49(7), 2901–2912. <https://doi.org/10.1007/s10803-019-04016-x>
- Foronda, C., Baptiste, D. L., Reinholdt, M. M., & Ousman, K. (2016). Cultural humility: A concept analysis. *Journal of Transcultural Nursing*, 27(3), 210–217. <https://doi.org/10.1177/1043659615592677>
- Kang, S., & Lee, J. W. (2025). Supporting immigrant, intercountry adopted, and refugee students in music classrooms with culturally relevant and responsive approaches. *Music Educators Journal*, 111(4), 65–72. <https://doi.org/10.1177/00274321251332298>
- Kleinman, A. (1980). *Patients and healers in the context of culture: An exploration of the borderland between anthropology, medicine, and psychiatry*. University of California Press.
- Mallipeddi, N. V., & VanDaalen, R. A. (2022). Intersectionality within critical autism studies: A narrative review. *Autism in Adulthood*, 4(4), 281–289. <https://doi.org/10.1089/aut.2021.0014>
- Norbury, C. F., & Sparks, A. (2013). Difference or disorder? Cultural issues in understanding neurodevelopmental disorders. *Developmental Psychology*, 49(1), 45–58. <https://doi.org/10.1037/a0027446>
- Παρατηρητήριο Θεμάτων Αναπηρίας. (2019). *Προσφυγική κρίση και αναπηρία: Πολιτικές προστασίας και μέτρα για την άρση των διπλών εμποδίων και διακρίσεων*. ΕΣΑμεΑ. <https://www.paratiritirioanapirias.gr/storage/app/uploads/public/5f8/6b2/ae1/5f86b2ae11831932290769.pdf>
- Sadavoy, J. A., & Zube, M. L. (Eds.). (2021). *A scientific framework for compassion and social justice*. Routledge. <https://doi.org/10.4324/9781003132011>
- Twardowski, A. (2022). Cultural model of disability—origins, assumptions, advantages. *Kultura i Edukacja*, 136(2), 48–61. <https://doi.org/10.15804/kie.2022.02.03>